

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Облік у банках»
вибірковий компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

За темою № 10 - Облік операцій з основними засобами

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від 31.08.21 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач - методист, Пушкар О. І.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук, професор, експерт Українського логістичного альянсу (УЛА) Смерічевська С.В.

План лекцій:

1. Загальна характеристика рахунків для обліку основних засобів банків
2. Облік основних засобів на різних стадіях їх життєвого циклу
3. Інвентаризація основних засобів і відображення в обліку її результатів

Рекомендована література:

Основна:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. №2121-III
2. Волкова І.А. Бухгалтерський облік у банках: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2011
3. Медвідь Л.Г., Форостяк І.В. Облік в банках: Посібник. – Магнолія 2006, 2015

Додаткова:

4. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006р. №3480-IV
5. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997р. №723-97-ВР
6. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена Постановою Правління НБУ від 01.06.2011р. №174
7. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України, затверджена Постановою Правління НБУ від 03.10.2005р. №358
8. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій в іноземній валюті та банківських металах у банках України, затверджена Постановою Правління НБУ від 17.11.2004р. №555
9. Інструкція з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України, затверджена Постановою Правління НБУ від 20.12.2005р. №480
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена Постановою Правління НБУ від 17.06.2004р. №280
11. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України, затверджена Постановою Правління НБУ від 31.08.2007р. №309
12. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах, затверджена Постановою Правління НБУ від 12.11.2003р. №492
13. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена Постановою Правління НБУ від 21.01.2004р. №22

14. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.12.1998р. №566

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

15. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>

16. Всеукраїнська професійна газета «Все про бухгалтерський облік». Режим доступу:

<http://www.vobu.com.ua/ukr>

17. Видавнича група «Баланс клуб». Режим доступу: <https://balance.ua/ua/news/>

Текст лекції:

1. Загальна характеристика рахунків для обліку основних засобів банків

Банк як суб'єкт господарської діяльності неспроможний працювати без відповідних не те умов. Насамперед йдеться про володіння або користування основними засобами або нематеріальними активами на підставі юридичних прав фінансового лізингу.

Основні засоби є матеріальними активами, оскільки вони мають фізичну форму. До основних засобів належить земля, будівлі, споруди, устаткування, комп'ютерна та обчислювальна техніка, приладдя, меблі, транспортні засоби, інструменти, інвентар та інші матеріальні цінності зі строком корисного використання більше року, крім цінностей, які за рішенням Кабінету Міністрів України належать до категорії малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Матеріальні активи поділяються на активи, *за якими нараховується амортизація* (будівлі, споруди, обладнання, меблі та інше) та на такі, *за якими не нараховується амортизація (земля)*. Земля - це єдиний матеріальний актив, за яким не нараховується амортизація, оскільки термін її використання практично не обмежений.

Операції, пов'язані з придбанням та рухом основних засобів належать до категорії внутрішньобанківських операцій. По суті їх облік повністю адекватний обліку в інших галузях народного господарства. Відмінність - лише у рахунках бухгалтерського обліку. Окрім цього, в банківській обліковій політиці щодо обліку основних засобів досить чітко виокремлюється фінансовий та податковий облік.

За функціональним призначенням розрізняють операційні та неопераційні основні засоби.

Операційні основні засоби - це ті, що беруть безпосередню, повну чи часткову участь у банківській діяльності або сприяють її виконанню.

До них належать:

— приміщення адміністративних і операційних служб, житлові приміщення банку (наприклад, гуртожиток, готель, квартири, що належать банку і в яких проживають його працівники);

— обладнання, транспортні засоби, що використовуються банком (наприклад: обладнання їдальні, що використовується для обслуговування працівників банку).

Неопераційні основні засоби - ті, що не беруть безпосередньої або побічної участі у банківській діяльності.

Наприклад, основні засоби, придбані для здачі в фінансовий лізинг або повернені лізингоодержувачем лізингодавцю до прийняття рішення про подальше їх використання, а також основні засоби, за якими прийнято рішення про їх продаж та невикористання банком, а також основні засоби, що обліковувались як застава на момент підписання кредитної угоди і які прийняті на баланс внаслідок непогашення кредиту.

Основні засоби можуть бути придбані або виготовлені банком самостійно.

У вартість **придбаних активів** включаються всі витрати, пов'язані з придбанням (ціна придбання), доставкою, монтажем і введенням в експлуатацію. У разі придбання будівель і споруд, що були в експлуатації, у вартість придбання включається ціна купівлі, витрати, пов'язані з ремонтом та інші витрати, необхідні для приведення його у робочий стан.

Адміністративні та інші витрати не є компонентом вартості основних засобів, якщо вони не відносяться безпосередньо до придбання об'єкта чи приведення його у робочий стан.

Первісна вартість **об'єкта, виготовленого банком самостійно**, складається з таких витрат:

- вартість підготовки будівельного майданчика;
- транспортно-заготівельні витрати;
- витрати на встановлення;
- оплата фахівців (архітекторів, інженерів);
- капіталізовані проценти за придбаними ресурсами, використаними для виготовлення об'єкта;
- інші витрати.

У разі будівництва об'єкта підрядним способом у вартість об'єкта включається сума витрат підрядника за актами виконаних робіт. Всі витрати за завершеними капітальними вкладеннями власних основних засобів та нематеріальних активів відносяться на збільшення їх вартості. Витрати на поточний ремонт та утримання активів відносяться на видатки банку по мірі їх проведення та не впливають на балансову вартість відповідного об'єкта основних засобів.

Завданням обліку основних засобів та нематеріальних активів є:

- правильне і своєчасне документування і відображення операцій за рухом основних засобів;

- контроль за зберіганням основних засобів;
- правильне і своєчасне нарахування амортизації (зносу).

Придбані (виготовлені) основні засоби оприбутковуються за **первісною вартістю**. Процес розподілу вартості, яка амортизується на витрати в процесі їх використання, називається амортизацією (зносом). Балансова (залишкова) вартість основних засобів визначається як різниця між первісною вартістю та сумою зносу. Балансова вартість основних засобів збільшується на суму капітальних вкладень.

Протягом експлуатації основні засоби можуть приводитись у відповідність до цін вартості корисного використання (переоцінюватись).

Переоцінка здійснюється у випадках, коли балансова вартість основних засобів істотно відрізняється від вартості корисного використання активу. Вартість корисного використання визначається на підставі оцінки незалежних експертів, інформації підприємств-виробників, або організацій, що займаються збутом основних засобів, а також у випадках відсутності належної інформації (наприклад, за активами, які вже були в експлуатації) або специфічного використання активу - на підставі оцінки незалежних експертів.

Аналітичний облік основних засобів ведеться в **інвентарних картках**, а також в **інвентарній книзі** обліку основних засобів та нематеріальних активів. Записи в інвентарній книзі здійснюються на кожний предмет окремо. **Облік зброї ведеться в окремій інвентарній книзі**. Ведення інвентарної книги та інвентарних карток може здійснюватися автоматизовано або вручну. При цьому будь-яка форма ведення даних реєстрів повинна забезпечувати наявність усіх необхідних реквізитів і звірку аналітичного обліку з синтетичним на будь-яку дату. У разі ведення обліку в автоматизованому режимі здійснюється роздрукування матеріалів звірки даних аналітичного обліку з синтетичним на перше число кожного місяця.

Одиницею обліку основних засобів є окремий **інвентарний об'єкт** — закінчений пристрій з усіма до нього пристосуваннями і приладами, або конструктивно відокремлений предмет, що призначений для виконання певних самостійних функцій.

Кожному інвентарному об'єкту незалежно від того, знаходиться він в експлуатації чи в запасі, присвоюється відповідний **інвентарний номер**, який проставляється на предмети та в інвентарній картці. Картки групуються за групами однорідних предметів. Ці номери зберігаються за об'єктом на весь період його знаходження у цій установі банку. Інвентарні номери об'єктів, що вибули, не можуть бути присвоєні іншим об'єктам, що поступили в установу. Переоцінені об'єкти основних засобів записуються за відновленою вартістю в **інвентарні картки**. Картки основних засобів, що не експлуатуються, групуються окремо.

Інвентарна книга обліку основних засобів у кінці року не закривається, записи в ній продовжуються у новому році. Після завершення звітного року в книзі робиться відмітка про звірку аналітичного обліку з синтетичним станом

на 1 січня звітного року, яка затверджується підписом головного бухгалтера чи його заступником.

Облік об'єктів основних засобів за місцем їх експлуатації (знаходження) здійснюється в інвентарному списку. Дані за об'єктним обліком основних засобів за місцем знаходження мають відповідати записам в інвентарних картках (книгах).

Облік операцій за основними засобами ведення за такими рахунками

4 класу Плану рахунків «Довгострокові вкладення, основні засоби та нематеріальні активи».

4300 Нематеріальні активи

4309 (контрактивний) знос нематеріальних активів.

4310 Капітальні вкладення за не введеними в експлуатацію нематеріальними активами.

4400 Операційні основні засоби

4409 (контрактивний) Знос операційних основних засобів.

4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами

4500 Неопераційні основні засоби.

4509 (контрактивний) Знос неопераційних основних засобів.

4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом та за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами.

4531 Обладнання, що потребує монтажу.

5100 Результати переоцінки основних засобів.

2. Облік основних засобів на різних стадіях їх життєвого циклу

Основні засоби відображаються в обліку за первісною вартістю.

Витрати, які здійснені установою банку при придбанні та підготовці до експлуатації основних засобів, відображаються за рахунками 4430 «Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами», № 4530 «Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом та за невведеними в експлуатацію неопераційними основними засобами».

Придбання основних засобів за національну валюту в обліку супроводжується записами:

- *попередня оплата*

Д-т 3511 Дебіторська заборгованість з придбання нематеріальних активів та основних засобів;

К-т Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта, рахунок готівкових коштів;

- *отримання основних засобів:*

Д-т 4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами;

Д-т 4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами;

К-т 3511 Дебіторська заборгованість з придбання нематеріальних активів та основних засобів;

одночасно:

Д-т 4400 Операційні основні засоби;

Д-т 4500 Неопераційні основні засоби;

К-т 4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами;

К-т 4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами;

Придбання основних засобів за іноземну валюту відображається такими проведеннями:

- *попередня плата*

Д-т 3511 Дебіторська заборгованість з придбання нематеріальних активів та основних засобів;

К-т 1500 Кореспондентські рахунки, які відкриті в інших банках.

- відображення капітальних затрат (за курсом на дату оформлення митної декларації):

Д-т 3800 Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів;

К-т 3511 Дебіторська заборгованість з придбання нематеріальних активів та основних засобів;

одночасно:

Д-т 4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами;

Д-т 4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами;

К-т 3801 Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів;

- *оприбуткування основних засобів:*

Д-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами;

Д-т 4500 Неопераційні основні засоби;

К-т 4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами;

У процесі експлуатації основні засоби потребують **капітального та поточного ремонту**.

Метою капітального ремонту основних засобів є підвищення їх ефективності або збільшення строку їх корисного використання.

Суть капітального ремонту полягає у загальній перебудові або повному відновленні об'єкта.

Облік капітального ремонту основних засобів відбивають такі записи:

- *попередня оплата*

Д-т 3511 Дебіторська заборгованість з придбання нематеріальних активів та основних засобів;

К-т Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта, рахунок готівкових коштів;

- *вартість виконаних робіт за документами:*

Д-т 4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами;

Д-т 4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом та за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами;

К-т 3511 Дебіторська заборгованість з придбання нематеріальних активів та основних засобів;

- *віднесення вартості витрат при завершенні капітального ремонту на збільшення вартості об'єкта:*

Д-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4430 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію операційними основними засобами;

Д-т 4500 Неопераційні основні засоби;

К-т 4530 Капітальні вкладення за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію неопераційними основними засобами;

Облік операцій з будівництва основних засобів здійснюється аналогічно операціям капітального ремонту.

Установа банку здійснює капітальний ремонт підрядним способом будівлі, що використовується в неопераційній діяльності.

Поточний ремонт здійснюється для підтримки основних засобів у належному стані. Ці витрати є досить постійними, вони становлять невеликі суми та не залежать від строку експлуатації основних засобів.

Витрати на поточний ремонт основних засобів відносяться до поточних небанківських операційних витрат і відображаються по мірі їх здійснення.

При проведенні поточного ремонту виконуються проведення:

- *передоплата:*

Д-т 3519 Інша дебіторська заборгованість за господарською діяльністю банку, субрахунок Поточний ремонт;

К-т Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта, рахунок готівкових коштів;

- *виконані роботи;*

Д-т 7420 Витрати на утримання власних основних засобів та нематеріальних активів.

К-т 3519 Інша дебіторська заборгованість за господарською діяльністю банку, субрахунок Поточний ремонт.

Оприбуткування основних засобів здійснюється на підставі затверджених актів приймання-передачі.

Складання акта на кілька об'єктів основних засобів допускається у разі, якщо ці об'єкти однотипні, мають однакову вартість, приймаються одночасно і під відповідальність однієї і тієї ж особи.

Акт є єдиним первинним бухгалтерським документом, в якому вказується склад комісії, детальна характеристика об'єкта, рік побудови чи випуску заводом, дата введення в експлуатацію, коротка технічна характеристика, відповідність технічним умовам, висновок комісії. Зазначається також, хто прийняв основні засоби та необхідні відомості для нарахування амортизації.

Акт затверджується керівником установи і разом з технічною документацією передається на зберігання матеріально відповідальній особі.

На підставі цих документів відкривається інвентарна картка, об'єкту присвоюється порядковий номер, який проставляється в акті приймання-передачі.

Приймання завершених робіт з добудови, капітального ремонту і дообладнання об'єкта, що здійснюється шляхом капітальних вкладень і збільшують його балансову вартість, оформлюється актом приймання-передачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів.

Основні засоби можуть **вибувати внаслідок реалізації, ліквідації, передачі**. При реалізації основних засобів визначається різниця між ціною реалізації та їх балансовою вартістю.

Сума перевищення балансової вартості об'єкта над виручкою від реалізації відображується за дебетом рахунку № 7490 «Негативний результат від продажу основних засобів», а сума перевищення виручки над балансовою вартістю - за кредитом рахунку № 6490 «Позитивний результат від продажу основних засобів».

Реалізація основних засобів відображається записами:

- у разі перевищення балансової вартості об'єкта щодо виручки від реалізації:

- Д-т Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта, рахунок готівкових коштів;

- Д-т 4409 Знос операційних основних засобів;

- Д-т 4509 Знос неопераційних основних засобів;

- Д-т 7490 Негативний результат від продажу основних засобів;

- К-т 4400 Операційні основні засоби;

- К-т 4500 Неопераційні основні засоби;

- у разі перевищення виручки від реалізації понад балансову вартість об'єкта: Д-т Кореспондентський рахунок, поточний рахунок, рахунок готівкових коштів;

- Д-т 4409 Знос операційних основних засобів;

- Д-т 4509 Знос неопераційних основних засобів;

- К-т 4400 Операційні основні засоби;

- К-т 4500 Неопераційні основні засоби;

- К-т 6490 Позитивний результат від продажу основних засобів.

Основні засоби, непридатні до роботи в результаті зносу чи старіння, підлягають списанню.

Для списання з балансу основних засобів створюється постійно діюча комісія у складі: заступника керівника (голови комісії), головного бухгалтера або його заступника, завідувача господарством та інших осіб.

Постійно діюча комісія:

- здійснює безпосередній огляд основних засобів, встановлює конкретні причини, визначає можливість використання окремих вузлів, деталей, матеріалів від демонтажу об'єкта, що списується, і складає акт на списання.

В актах на списання наводять основні дані, що характеризують об'єкт: рік виготовлення чи побудови, дата його надходження в установу банку, період (час) введення в експлуатацію, первісна вартість об'єкта (для переоцінених - відновлена), сума нарахованого зносу за даними бухгалтерського обліку, кількість проведених ремонтів та інші дані.

При списанні з балансу основних засобів здійснюються записи

- на суму зносу:

Д-т 4409 Знос операційних основних засобів;

Д-т 4509 Знос неопераційних основних засобів;

К-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4500 Неопераційні основні засоби.

- на балансову вартість:

Д-т 7490 Негативний результат від продажу основних засобів;

Д-т 3552 Нестачі та інші нарахування на працівників банку;

К-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4500 Неопераційні основні засоби.

Непридатні деталі машин, повністю непридатні машини й інші предмети інвентарю, отримані при розбиранні будівель і споруд, устаткування, обчислювальної техніки, списаних з балансу за непридатністю, якщо вони можуть бути використані як утиль, брухт, паливо тощо **рекомендується враховувати позасистемно**. При цьому в книзі позасистемного обліку зазначають інвентарний номер, балансову вартість списаних предметів, вартість предметів за цінами можливого використання, суму, отриману від реалізації утилю. Особа, якій доручено зберігання майна, списаного з балансу (комірник чи механік), розписується в акті про його приймання. Після використання чи реалізації предметів, врахованих позасистемно, їх списують в установленому порядку.

Списання з балансу автомобілів здійснюється після зняття їх з обліку в місцевому органі Державтоінспекції.

При знищенні списаних основних засобів складається акт про їх знищення.

У разі заміни одного об'єкта основних засобів на інший, вартість об'єкта, що оприбутковується, має дорівнювати балансовій вартості обмінюваного об'єкта з врахуванням суми, яка сплачена або отримана в процесі обміну. Датою оприбуткування нового об'єкта вважається дата передачі права власності.

Безоплатна передача основних засобів здійснюється аналогічно реалізації основних засобів (крім передачі підвідомчим установам).

При безоплатній передачі основних засобів іншій організації здійснюються записи

- *на суму зносу:*

Д-т 4409 Знос операційних основних засобів;

Д-т 4509 Знос неопераційних основних засобів;

К-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4500 Неопераційні основні засоби;

- *на балансову вартість:*

Д-т 7490 Негативний результат від продажу основних засобів (якщо балансова вартість об'єкта недоамортизована);

К-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4500 Неопераційні основні засоби.

При безоплатному отриманні основних засобів від іншої організації здійснюються записи:

Д-т 4400 Операційні основні засоби;

Д-т 4500 Неопераційні основні засоби;

К-т 6490 Позитивний результат від продажу основних засобів.

Безоплатна передача (оприбуткування) основних засобів між підвідомчими установами відображається за активним рахунком № 3902 «Розрахунки за коштами, наданими установам банку, які розташовані в Україні» та за пасивним рахунком № 3903 «Розрахунки за коштами, отриманими від установ банку, які розташовані в Україні».

- *Передача основних засобів відображається записами:*

Д-т 3902 Розрахунки за коштами, наданими установам банку, які розташовані в Україні;

Д-т 4409 Знос операційних основних засобів;

Д-т 4509 Знос неопераційних основних засобів;

К-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4500 Неопераційні основні засоби.

- *Оприбуткування основних засобів*

Д-т 4400 Операційні основні засоби;

Д-т 4500 Неопераційні основні засоби;

К-т 3903 Розрахунки за коштами, отриманими від установ банків, які розташовані в Україні;

К-т 4409 Знос операційних основних засобів;

К-т 4509 Знос неопераційних основних засобів.

Вартість основних засобів та нематеріальних активів повинна систематично і раціонально розподілятися на витрати протягом строку корисного їх використання. Цей процес називається амортизацією.

Амортизація основних засобів та нематеріальних активів здійснюється щомісяця. За активами, що надійшли, амортизація нараховується з 1-го числа місяця, наступного за місяцем придбання, а за активами, що вибули

— припиняється 1-го числа місяця, наступного за місяцем вибуття. Результат амортизації відображається за рахунками № 4309 «Знос нематеріальних активів», № 4409 «Знос операційних основних засобів», № 4509 «Знос неопераційних основних засобів».

На обчислення величини амортизації активу впливають такі **фактори**;

- первісна вартість,
- ліквідаційна вартість,
- вартість, яка амортизується,
- строк корисної служби.

При визначенні строку корисної служби активів необхідно враховувати:

- 1) досвід роботи з подібними активами;
- 2) сучасний стан активів;
- 3) питання ремонту та догляду за активами;
- 4) сучасні тенденції в галузі техніки.

Строк корисного використання основних засобів та нематеріальних активів визначається банком самостійно.

Існує два головних методи нарахування амортизації: рівномірний та прискорений. Будь-який метод нарахування амортизації повинен мати одну мету: систематичний та раціональний розподіл ціни придбання основних засобів та нематеріальних активів шляхом нарахування амортизації протягом усіх майбутніх періодів їх корисного використання.

При визначенні методу амортизації необхідно враховувати інтенсивність використання активу залежно від його конкретного застосування.

Суть **рівномірного методу** полягає у тому, що витратами поточного періоду визнається завжди однакова частина вартості активів (за вирахуванням визначеної ліквідаційної вартості) протягом усього терміну їх корисного використання.

Щомісячна сума амортизаційних відрахувань визначається за формулою:

$$AB = \frac{ЦП - ЛВ}{Т},$$

де ДВ - амортизаційні відрахування;

ЦП - ціна придбання активу;

ЛВ - визначена чиста ліквідаційна вартість наприкінці терміну корисного використання;

Т - визначений термін корисного використання в місяцях.

Ліквідаційна вартість - це сума грошей, яку власник планує отримати, за вирахуванням очікуваних витрат на демонтаж, передачу чи продаж. Витрати на ліквідацію інколи можуть дорівнювати очікуваній ліквідаційній вартості.

Прискорений метод нарахування амортизації передбачає нарахування найбільшої суми амортизації на початковому етапі експлуатації активу та зменшення цієї суми з періоду в період впродовж загального терміну його корисного використання.

На практиці існує кілька **різновидів методу прискореного нарахування амортизації**. Найчастіше застосовується два з них: метод суми (цифр числа) років та метод зменшеного залишку.

За методом суми (цифр числа) років, сума амортизації, яка визначається як витрати поточного періоду, обчислюється шляхом множення первісної вартості за вирахуванням ліквідаційної вартості активу на дріб, абсолютна величина якого послідовно зменшується з року в рік.

Знаменник такого дробу є сумою цифр загального числа років визначеного терміну корисної служби активу. Чисельник - цифрою конкретного року експлуатації (у зворотному порядку).

Метод зменшеного залишку - прискорений метод нарахування амортизації, який визначається шляхом множення процентної норми визначеної за рівномірним методом на коефіцієнт 1,5 або 2,0. Існує **кілька різновидів методу зменшеного залишку**. Основою одного з них є прискорена норма нарахування амортизації у порівнянні з нормою за рівномірним методом. Нархована сума амортизації за групами основних засобів відображується такими проведеннями.

Д-т 7423 Амортизація;

К-т 4409 Знос операційних основних засобів;

К-т 4509 Знос неопераційних основних засобів.

3. Інвентаризація основних засобів і відображення в обліку її результатів

Для встановлення і приведення у відповідність даних бухгалтерського обліку фактичній наявності основних засобів та нематеріальних активів у банках не рідше одного разу на рік перед складанням річного звіту проводиться інвентаризація основних засобів та нематеріальних активів.

Інвентаризація обов'язкова:

- у разі зміни матеріально відповідальних осіб (на день приймання-передавання справ);
- при встановленні фактів крадіжок або зловживань, пошкодження цінностей;
- у разі пожежі або стихійного лиха;
- у разі реорганізації чи ліквідації установи банку.

Для проведення інвентаризації основних засобів створюється **інвентаризаційна комісія**, персональний склад якої затверджується наказом керівника.

У разі неповного складу інвентаризаційної комісії та відсутності матеріально відповідальних осіб інвентаризація не проводиться до вирішення питання щодо заміни відсутнього члена комісії.

Наявність основних засобів та нематеріальних активів реєструється в інвентаризаційних описах. Після звірки даних описів з даними обліку встановлюються розбіжності, причини яких з'ясовуються.

Члени інвентаризаційної комісії несуть відповідальність згідно з чинним законодавством за достовірність даних, внесених до опису проінвентаризованих об'єктів.

До опису забороняється вносити дані про залишки цінностей із слів матеріально відповідальних осіб або за даними обліку, без перевірки їх фактичної наявності.

При *інвентаризації нематеріальних активів* як таких, що не мають матеріально-фізичних ознак, їх *наявність встановлюється за документами*, що були підставою для оприбуткування, а також за документами, якими оформлені (тобто підтверджуються) майнові права. Програмне забезпечення обчислювальної техніки перевіряється за наявністю відповідних носіїв, пояснень та інструкцій щодо їх застосування. За усіма нематеріальними активами інвентаризаційною комісією встановлюється наявність розпорядчого документа керівника установи про затвердження термінів використання нематеріальних активів і норми їх амортизації.

При *інвентаризації основних засобів та нематеріальних активів* підтверджується не тільки їх наявність, а й *визначається фактичний стан* (міра спрацювання), *правильність зарахування до відповідної групи активів* установи (основних засобів чи малоцінних і швидкозношуваних предметів). Якщо при інвентаризації розкрито факти віднесення основних засобів до розряду малоцінних і швидкозношуваних предметів чи навпаки, а також наявність предметів, щодо яких немає записів в облікових регістрах, то комісія встановлює, коли і за чийм розпорядженням побудовано (придбано, оплачено) такі об'єкти (роботи), з відображенням цих відомостей у протоколі засідання комісії та дає пропозиції про внесення змін до облікових даних. Оцінка об'єктів, виявлених під час інвентаризації, які не взято на облік, проводиться згідно із ринковою вартістю з врахуванням фізичного та морального зносу та з оформленням акта оцінки.

Основні засоби, що перебувають у *лізингу*, у ремонті тощо, вносяться до інвентаризаційного опису на підставі актів, накладних, квитанцій та інших документів, які засвідчують приймання вказаного майна переробними, ремонтними, обслуговуючими та іншими підприємствами. На основні засоби і нематеріальні активи, що непридатні для використання, інвентаризаційні комісії складають окремі інвентаризаційні описи, які використовуються для складання актів на списання.

Основні засоби та нематеріальні активи, що надходять під час інвентаризації, приймаються матеріально відповідальною особою у присутності членів інвентаризаційної комісії та вносяться до окремого інвентаризаційного опису.

У разі тривалого проведення інвентаризації матеріальні цінності, як виняток, можуть відпускатися матеріально відповідальними особами у присутності членів інвентаризаційної комісії. Такі цінності вносяться до окремого інвентаризаційного опису.

Результати інвентаризації відображуються у протоколі засідання інвентаризаційної комісії.

Протокол інвентаризаційної комісії має бути у 5-денний строк розглянутий і затверджений керівником установи банку.

Результати інвентаризації заносяться до обліку і звітності того місяця, в якому закінчена інвентаризація.

При проведенні інвентаризації установа банку зобов'язана переглядати обраний метод нарахування амортизації і строк корисного використання активів, якщо відбулися значні зміни в умовах їх використання.

Основні засоби та нематеріальні активи, що виявлені у надлишку, підлягають оприбуткуванню.

При цьому здійснюється запис:

Д-т 4300 Нематеріальні активи;

Д-т 4400 Операційні основні засоби;

Д-т 4500 Неопераційні основні засоби;

К-т 6809 Інші непередбачені доходи (до 01.01.1999 року оприбуткування вартості цінностей, що виявлені, в надлишку проводилося за рахунком № 6800 «Непередбачені доходи», який вилучено з діючого Плану рахунків).

При списанні з балансу основних засобів та нематеріальних активів внаслідок нестачі, недоамортизовані суми враховуються за рахунком № 3552 «Нестачі та інші нарахування на працівників банку» для відшкодування збитків з матеріально відповідальних осіб.

При цьому здійснюються записи:

Д-т 3552 Нестачі та інші нарахування на працівників банку;

Д-т 4309 Знос нематеріальних активів;

Д-т 4409 Знос операційних основних засобів;

Д-т 4509 Знос неопераційних основних засобів;

К-т 4300 Нематеріальні активи;

К-т 4400 Операційні основні засоби;

К-т 4500 Неопераційні основні засоби.

У разі відшкодування вартості основних засобів та нематеріальних активів в обліку виконується запис:

Д-т Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта, рахунок готівкових коштів;

К-т 3552 Нестачі та інші нарахування на працівників банку.

Якщо винну особу не встановлено чи у стягненні завданих збитків судом відмовлено, або позов про стягнення збитків задоволений частково і при цьому є невідшкодована частина збитків, установа банку здійснює запис:

Д-т 7809 Інші непередбачені витрати

К-т Нестачі та інші нарахування на працівників банку.